

1868. évi XXXVIII. törvénycikk

a népiskolai közoktatás tárgyában ¹

I. FEJEZET

A tanítás kötelezettsége és szabadsága

1. § Minden szülő vagy gyám, ide értve azokat is, kiknek házában gyermekek mint mestertanítványok vagy házi szolgák tartatnak, kötelesek gyermekeiket vagy gyámoltjaikat (ha nevelésökről a háznál vagy magán tanintézetben nem gondoskodtak) nyilvános iskolába járatni, életidejük 6-ik évének betöltésétől egész a 12-ik, illetőleg 15-ik év betöltéséig.

2. § Azonban a testileg vagy szellemileg gyenge gyermekeket, a tisztí orvos bizonyítására, az iskolaszék (117. §) rövidebb vagy hosszabb időre fölmentheti az iskolába járás kötelessége alól.

3. § Ragályos bajban vagy elmebetegségben szenvedők, avagy taníthatatlan tompa elméjük kizárandók a nyilvános intézetekből.

4. § Ha a szülő (gyám vagy gazda) a tankötelezett növendéket az iskolától visszatartja: ebbeli köteletségének teljesítésére komolyan figyelmeztetendő. És ha az e célra szolgálható erkölcsi eszközök felhasználása sikertelennek bizonyulna be, s a tankötelezett növendék az iskolától továbbra is visszatartatnék: a köteletségét ekként teljesíteni nem akaró szülő (gyám vagy gazda) első ízben 50 kr-ra, második ízben 1 forintra, harmadik ízben 2 frtra, negyedik ízben 4 frtra büntettség, az iskolai pénztár javára. Sőt ha még ezen négyszeri büntetés sem térítené a szülőt (gazdát vagy gyámot) köteletségének teljesítésére: akkor az illető iskolai szék erről a felsőbb iskolai hatóságnál jelentést tesz, mely aztán az iskolától visszatartott tanköteles gyermek számára a községi hatóságnál külön gyám rendelését is szorgalmazhatja.

5. § A mulasztást igazoló esetek a közoktatási miniszter által kiadandó rendeletben állapíttatnak meg.

6. § A szülőknek és gyámoknak szabadságukban áll gyermekeiket háznál, vagy bármely vallású magán és nyilvános intézetekben, úgyszintén más helységben levő tanintézetben neveltetni.

Erről azonban a szülők vagy gyámok a helybeli iskolai széknek bélyegmentes bizonyítványt tartoznak előmutatni; valamint az illető iskolai hatóságok is kötelesek ügyelni, hogy az ily gyermekek legalább is oly oktatásban részesüljenek, minőt a törvény szerint berendezett nyilvános elemi népiskolában nyerhetnének, és a kötelezett évek tartamáig taníttassanak.

7. § A háznál tanult növendékek kötelesek évenként vizsgát tenni le valamely megfelelő nyilvános tanintézet illető tanítói előtt.

II. FEJEZET

A népoktatási tanintézetek köre és állíthatása

8. § Népoktatási tanintézetek: az elemi és felsőbb népiskolák, polgári iskolák és tanítóképezdek.

¹ Szentese: 1868. XII. 5. Kihirdetve: a képviselőházban 1868. XII. 5., a főrendek házában 1868. XII. 6.

9. § A népoktatási tanintézetek vagy nyilvános vagy magán iskolák.

10. § Népoktatási nyilvános tanintézeteket a törvény által megszabott módon állíthatnak és fentarthatnak a hazában létező hitfelekezetek, társulatok és egyesek, községek, és az állam.

III. FEJEZET

A hitfelekezetek által felállított népoktatási tanintézetek

11. § A hitfelekezetek, mindazon községekben, hol hiveik laknak, saját erejükből tarthatnak fönn és állíthatnak föl nyilvános népoktatási tanintézeteket, az ily tanintézetek felállítására és fentartására hiveik anyagi hozzájárulását a saját képviselők által meghatározandó módon és arányban, amint eddig szokásban volt, ezentul is igénybe vehetik, azon intézetekben a tanítókat és tanárokat maguk választhatják, azoknak fizetését maguk határozhatják meg, a tankönyveket maguk szabhatják meg, s a tanítási rendszer és módszer iránt is, tekintetbe véve a 45. § rendelkezését, intézkedhetnek a következő feltételek alatt:

1. hogy iskolai épületeik építésére és átalakítására nézve a jelen törvény 27. és 28-ik szakaszai rendeleteinek eleget tegyenek;

2. hogy e törvény 29. és 34., továbbá a 133. és 141. szakaszait, melyek a fiu és leánytanulók elkülönzéséről, az egy tanító által tanítandó gyermekek számáról, a tanító képességéről és másnemű foglalkozásáról szólnak, szintén szem előtt tartsák;

3. hogy népiskoláikban a tantárgyak legalább is a következők legyenek:

a) hit- és erkölcstan;

b) olvasás és írás;

c) fejbeli és jegyekkel való számolás, és a hazai mértékek ismerete;

d) nyelvtan;

e) természettan és természetrajz elemei, figyelemmel az életmódra és vidékre, melyhez a gyermekek nagyobb részének szülői tartoznak.

f) hazai földleírás és történet;

g) gyakorlati útmutatások a mezei gazdaság és különösen a kertészet köréből;

h) a polgári jogok és kötelességek rövid ismertetése;

i) ének;

k) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatra;

4. hogy az iskola táblákkal, a mennyre lehet, földgömbökkel, térképekkel, természetrajzi ábrákkal s általában a legszükségesebb taneszközökkel fel legyen szerelve;

5. hogy az iskolákban a szorgalomidő faluhelyen éven át legalább nyolcz, városban legalább kilencz hónap legyen.

12. § A hitfelekezetek által fentartott vagy állítandó felsőbb népiskolai és polgári iskolákban a jelen törvény azon szakaszain kívül, a melyek a fiu és leány tanulók elkülönzéséről (29. és 63. §) s az egy tanító által tanítható növendékek számáról (34. §) szólnak, a felső népiskola és polgári iskola tanfolyamai évszámát (61. 68. §) és tantárgyát (64. 74. §) szabályozó rendeletek is megtartandók.

13. § Minden hitfelekezet állíthat és tarthat fenn tanítóképezdéket is azon feltétel alatt, hogy e képezdek a növendékek gyakorlati kiképzése végett gyakorló iskolával legyenek összekötve, hogy azokban legalább azon tudományok, és legalább azon terjedelemben taníttassanak, a melyeknek és a minő terjedelemben tanítása az állami képezdekre nézve, ezen törvényben el van rendelve (88. §), hogy bennök évenként nyilvános vizsgák tartassanak, azok eredménye a közoktatási minister tudomására hozassék, hogy végre az azokban végzett növendékek számára a 102. és 103. §-ban körülírt szigorlatoknak megfelelő vizsgák rendeztessenek.

14. § Minden hitfelekezetbeli népoktatási tanintézet az állam felügyelete alatt áll. Ennélfogva a kormánynak joga és tiszte:

a) a felekezeti iskolákat is közegei által időnkint meglátogattatni;

b) szigorúan őrködni, hogy a 11., 12. és 13. §-ban foglalt feltételek pontosan teljesítenek;

c) meggyőződést szerezni arról, hogy teljesítik-e az illető hitfelekezeti hatóságok azon kötelességet, hogy az iskola vagyonának biztos elhelyezésére és rendeltetése czéljára fordítására felügyeljenek;

d) a hitfelekezeti iskolákról, az illető hitfelekezeti hatóság útján, statisztikai adatokat szerezni be.

15. § Ha a 11., 12. és 13. szakaszokban foglalt föltételeket a hitfelekezetek főhatóságai a kormány által félévenként történt három izbeli megintés után sem teljesítenék: a kormány közös községi iskola felállítását rendelheti el; a a község felhatalmaztatik azon hitfelekezetekre is kivetni a törvényben megállapított iskolai adót, a melyek a fennebb érintett szakaszokban foglalt föltételeket, a mondott háromszori megintés után sem akarják, vagy nem képesek, saját felekezeti iskoláikra nézve teljesíteni.

IV. FEJEZET

A magánosok és társulatok által felállított népoktatási tanintézetek

16. § Magán egyének és társulatok is állíthatnak fel elemi és felső népiskolákat, polgári iskolákat és tanító-képezdét, ha

a) a magán egyének az általok nyitni szándékolt tanfolyamra oklevéllel képesítvék, vagy azon téren működésük folytán mind a tankerületi iskolai tanács, mind a kormány tudomása szerint közelismerést vívtak ki;

b) a társulatok a kormánynak eleve bejelentett alapszabályaik szerint kifejezetten e czélra is alakultak.

17. § Ezen intézetek nyilvánosak lesznek, ha az illetők a felállítandó tanintézet szerkezetében és tantervében, melyet a megnyitás előtt legalább egy hónappal a tankerületi iskolai tanács útján a kormánynak bemutatni tartoznak, mindazon kellékeknek eleget tesznek, melyeket ezen törvény a megfelelő községi és állami tanintézetekre nézve megállapít.

18. § Állíthatnak azonban magántanintézeteket is, mely esetben ezen szándékukról a kormányt, az intézet szervezetének és tantervének bemutatása mellett, a tankerületi iskolai tanács útján legalább egy hónappal előbb értesíteni tartoznak.

19. § Minden ily magántanintézet tartozik a tanítandó tárgyakat és azok terjedelmét illetőleg megfelelni azon nyilvános tanintézeteknek, melyeket pótolni akar.

20. § Az ily magántanintézetekben is évenként nyilvános vizsgák tartandók, melyeknek napja a kerületi tanfelügyelőnek és a helybeli iskolai széknek legalább egy hónappal előre bejelentendő, hogy az megjelenhessen, s illetőleg magát képviseltethesse.

21. § A viszonyoknál fogva kiválóan szükséges és kitünő magántanintézeteknek a kormány erkölcsi és anyagi támogatást nyújthat.

22. § Ellenben, ha ezen tanintézetekben a jelen törvény intézkedései meg nem tartatnának, vagy ha a kormány erkölcsi bajoknak jönne tudomására: a tankerületi iskolai tanács útján a vizsgálatot elrendelheti s annak eredményéhez képest a tanintézetet bezárathatja; sőt rendkívüli esetben az illető tanintézet működését a vizsgálat lefolyta előtt is felfüggesztheti.

V. FEJEZET

A községi népoktatási tanintézetek

23. § Oly községekben, hol a hitfelekezetek nem tartanak fenn a törvény rendeleteinek megfelelő népiskolát, valamint az ezen törvényben kijelölt egyéb esetekben is, a község köteles a szükséges népoktatási tanintézeteket felállítani.

24. § Azon iskolák, melyek ekkép a község által állíttatnak, közös tanintézetek, a községi lakosok gyermekei részére, hitfelekezeti különbség nélkül.

25. § Általában nem tekintetnek ezentul felekezeti iskoláknak azon tanintézetek, a melyek községi vagyonból és jövedelmekből a község összes tagjai által, felekezeti különbség nélkül tartatnak fenn.

Azon már fennálló hitfelekezeti iskolákra nézve mindazáltal, a melyek eddigelé a község vagyonából és jövedelmeiből tartatnak fenn, szabadságában áll az illető községnek az eddigi gyakorlatot továbbra is fentartani; de ily esetben a segélyezés a különböző hitfelekezeti iskolák közt igazságos arányban osztandó meg, s egy hitfelekezet iskolájától sem vonathatik el, míg a többi hitfelekezetek iskolái irányában is meg nem szüntettetik.

26. § Különféle felekezetű községekben, ha egyes felekezetek képesek is a jelen törvény kívánatainak megfelelő népiskolákat tartani fenn, de azon meggyőződésre jutnak, hogy közérővel virágzóbb állapotban tarthatnak fenn közös iskolát, a melyre az egész község, sőt az állam segélyét is igénybe vehetik: a külön felekezeti iskolák közös iskolává alakíthatók. Az ekkép egyesített közös iskola teljesen községi iskolává lesz, melyre a jelen törvény mindazon rendeletei kiterjesztetnek, a melyek a községi iskolákról szólnak.

27. § Az ujonnan építendő iskolaépületek egészséges helyen épültek, szárazak s a gyermekek létszámához mérten (egy teremre 60 gyermeket, s minden gyermekre legalább is 8–12 négyszögöl lábnyi helyet számítva) elegendő számú tágas, világos és könnyen szellőztethető tantermekkel legyenek ellátva.

28. § A népiskolai hatóságok, felekezeti, községi, megyei és kormányközegek egyaránt kötelesek minden hatáskörükhöz tartozó eszközökkel oda hatni, hogy a már fennálló iskolai épületek is, a mennyiben az előbbi szakaszban említett kellékeknek nem felelnek meg, mind a hitfelekezetek, mind a községek által, mihelyt lehetséges, mindenütt az érintett kellékeknek megfelelőleg alakíttassanak át.

29. § A fiu és leánygyermekek elkülönözve, s a mennyire lehet, külön termekben oktatandók.

30. § A község tartozik az iskolát földgömbbel, térképpel, táblákkal, természetrajzi ábrákkal s minden szükséges és elegendő számú taneszközökkel felszerelni.

31. § A szegénységöket kimutató gyermekek könyveket ingyen kapnak az iskolától.

32. § Köteles a község a szükséges iskolai könyveket és tanszereket évenként előre beszerezni, s a tanulók között, a tanítók által számadás mellett, a szükséghez képest kiosztatni. E könyvek és tanszerek vételára tandíjjal együtt szedetik be.

33. § A tanító díjazásáról e törvény értelmében a község gondoskodik.

34. § Egy tanító 80 növendéknél többet rendesen nem taníthat.

Rendkívüli esetekben az illető iskolai felsőség adhat reá engedélyt.

35. § A községi népiskolák terheit első rendben a község viseli, mely e célra minden kebelbeli vagy hozzátartozó polgárra és birtokosra külön adót vethet ki.

Ez adó azonban az állami egyenes adóknak 5%-át nem haladhatja meg.

36. § Azon községi tagok és birtokosok, kik a jelen törvényben kijelölt kellékeknek megfelelő hitfelekezeti iskolát tartanak fenn, csak annyiban köteleztetnek a községi iskola fentartásához járulni, a mennyiben azon összeg, a melylyel saját hitfelekezeti iskolájok fentartásához pénzben vagy terményekben járulnak, egyenes adóik öt százalékát nem meríti ki.

37. § Oly pusztai vagy majorsági birtokok, melyek külön adóközséget képeznek, de a törvényes kellékeknek megfelelő népiskolával nem bírnak, s ilyenek felállítására a 44. § értelmében sem kötelezhetők, az illető törvényhatóság által egyik szomszéd községhez csatolandók, s annak iskolaterheit a 35. § értelmében viselni tartoznak.

38. § Minden község, mely e törvény értelmében községi iskolát állít fel, köteles fekvő birtokban vagy készpénzben iskolai alapot alkotni, s azt évről-évre lehetőleg szaporítani.

39. § Ez iskolai alapvagyon gyarapítása végett, mindenütt, a hol a tagosítás és a legelő-elkülönítés még ezentul fog megtörténni, azon alkalommal a már fennálló vagy netalán felállítandó községi népiskola számára a felosztandó közös területnek mindenki illetményébe aránylag beszámítandó legalább egy század része elkülönítettik.

40. § A 35-dik § értelmében kivetett adó és a 38-ik § szerint alakított iskolai alapvagyon jövedelme csak községi iskola állítására és fentartására fordíttatik.

41. § A községi birtokrendezésnél, a közös területből a 39-ik § rendelete szerint iskolai célokra elkülönített rész jövedelme, a hol községi iskola jelenleg nem létezik, a törvény kellékeinek megfelelő felekezeti iskola vagy iskolák segélyezésére fordíttathatik. Azon esetre, ha ilyen községben utóbb községi iskola állítatik, e törvény 40-dik §-a irányadó.

42. § Az iskolaépületek és tanítólak építése és fentartása is a községet illeti.

43. § Ha a község kimutatja, hogy szükséges népoktatási tanintézeteinek e törvény szerint felállítására és fentartására a kellő anyagi erőt nem képes egészen előállítani, illető hatósága útján segélyért az államhoz folyamodhatik. A közoktatási minister a folyamodó községet az állam költségvetésében e célra megszavazott összegből segélyezi.

A) Elemi népiskolák

44. § Oly községben, a hol a törvény kellékeinek megfelelő tanintézettel bíró egyház vagy egyházak hivein kívül más hitfelekezethez tartozó, legalább 30 tanköteles gyermek is van, a kiknek szülői a fennálló felekezeti iskolákat használni nem akarják: köteles a község közös népiskolát állítani. Az ilyen községi iskola költségei mindenekelőtt a község azon közös vagyona jövedelmeiből fedezendő, a melyek iskolai célokra rendelvek, és pedig oly arányban, a minő arányban áll a községi iskolába járó gyermekek száma a felekezeti iskola vagy iskolák növendékeihez. Azon községi lakosok és birtokosok, kik a jelen törvényben kijelölt kellékeknek megfelelő hitfelekezeti népiskolát tartanak fenn, csak annyiban köteleztetnek az ekkép alkotott községi iskola fentartásához községi adóval járulni, a mennyiben azon összeg, a melylyel saját felekezeti iskolájok fentartásához községi adóval járulni, a mennyiben azon összeg, a melylyel saját felekezeti iskolájok fentartásához pénzben, vagy természetben járulnak, nem meríti ki egyenes adójok öt százalékát.

45. § Ott pedig, a hol a más hitfelekezetekhez tartozó gyermekek száma a 30-at el nem éri, ezen gyermekek is, a mennyiben szülőik oktatásukról más úton nem gondoskodnának, a létező felekezeti iskolába fognak járni, s szüleik ezen iskola költségeihez ugyanazon módon és arányban fognak járulni, mint azon hitfelekezet tagjai, mely az iskolát fentartja.

Miért is ilyen helyeken a felekezeti iskolában a hit és erkölcsstan tanítása bizonyos órákra szorítandó, mely idő alatt a más hitfelekezethez tartozó gyermekek saját hitfelekezetök gondoskodása folytán és felügyelete alatt fognak hit- és erkölcsstani oktatásban részesíttetni.

46. § Egymástól legfőlebb fél geographiai mértföld távolságra levő oly községek, melyek saját erejükből nem képesek törvényszabta elemi népiskolát fentartani, e célra egyesülhetnek s közös elemi iskolát állíthatnak, vagy közös népiskolai tanítót tarthatnak.

47. § A tanyai lakosok gyermekei oktatásáról azon községek kötelesek gondoskodni, melyekhez a tanyák tartoznak; és pedig:

a) vagy tanyai iskolák állítása által;

b) vagy oly határookban, hol a tanyáknak egymástóli távolsága miatt tanyai állandó iskolák a célnak meg nem felelnének, járó-kelő (ambulans) tanítók alkalmazása által.

48. § Az elemi népiskolai oktatás két tanfolyamot foglal magában, úgymint:

1. a 6 évig tartó mindennapi, és

2. a 3 évre terjedő ismétlő iskolai tanítást.

49. § A mindennapi iskolába tartoznak járni a 6-ik évöket betöltött gyermekek 12-ik évök betöltéseig. Kivétel csupán azon gyermekekre nézve engedtetik, a kik négy évi elemi oktatás után felsőbb tanítéletbe (polgári iskola, középiskola) lépnek, s ott legalább két évig tanulnak.

50. § A 12-dik évet betöltött s általában azon gyermekek, kik a mindennapi iskola egész tanfolyamát bevégezték, az ismétlő iskolába kötelesek járni.

Ha ugyanazon helységben hitfelekezeti vagy egyéb népiskolák is volnának, melyekben csak 6 évi tanfolyam van, azon iskolákból kikerült gyermekek is 15-ik évök betöltéseig kötelesek a községi ismétlő iskolába járni.

51. § A szegénységüket kimutató gyermekek tandíjt nem fizetnek.

52. § A tanórák száma a tanulókra nézve hetenkint: a mindennapi iskolában legalább 20, legfőlebb 25, bele értve hit- és erkölctant is, de nem értve ide a testgyakorlatot és a mezőgazdasági vagy kertészeti gyakorlatokat.

Az ismétlő iskolában hetenkint télen 5, nyáron 2.

53. § A mindennapi iskolabjáró növendékek 10 éves korukig, a szünidő kivételével, télen nyáron egyformán tartoznak iskolába járni; a 10 évesnél idősebb gyermekekre nézve azonban a földműveléssel foglalkozó községekben az iskolai szék megengedheti, hogy a szünidőn kívül még két hónapig a legnagyobb munkaidőben csak vasárnapi iskolába járjanak.

54. § A szorgalomidő faluhelyen éven át legalább nyolcz, városban legalább kilencz hónap legyen.

55. § A községi elemi népiskolában köteles tantárgyak:

- a) hit- és erkölctan;
- b) írás és olvasás;
- c) fejbeli és jegyekkel számolás, és a hazai mértékek és pénznemek ismerete;
- d) nyelvtan;
- e) beszéd- és értelem-gyakorlatok;
- f) hazai földleírás és történet;
- g) némi általános földleírás és történet;
- h) természettan és
- i) természetrajz elemei (különös tekintettel az életmódra és vidékre, melyhez a gyermekek nagyobb részének szülői tartoznak.)
- k) gyakorlati útmutatások a mezei gazdaság és kertészet köréből;
- l) a polgári főbb jogok és kötelességek tanítása;
- m) ének;
- n) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.

56. § A tanterv időnkint való meghatározása a közoktatási minster teendője.

57. § A községi elemi népiskolákba minden hitfelekezeti gyermekei járhatván, hiveik hit- és erkölctani oktatásáról az illető hitfelekezetek tartoznak gondoskodni.

E vallásoktatásnak a közös iskolai órákon kívül és szintén nyilvánosan kell tartatni.

58. § Minden növendék anyanyelvén nyerje az oktatást, a mennyiben ez a nyelv a községben divatozó nyelvek egyike. Vegyes ajku községben ez okból oly tanító alkalmazandó, a ki a községben divatozó nyelveken tanítani képes. Népesebb községekben, a hol többféle nyelvű lakosok tömegesen laknak, a mennyire a községereje engedi, különböző ajkú segédtanítók is választatnak.

B) Felsőbb népiskola

59. § Oly falvak és városok községei, melyek kebelökben legalább 5000 lakost számlálnak, kötelesek felsőbb népiskolákat, vagy ha anyagi erejük engedi, polgári iskolákat állítani s tartani fenn.

60. § Egymástól legfőlebb egy fél mérföldnyi távolságra fekvő helységek együtt is állithatnak fel egy közös felső népiskolát.

61. § A tanfolyam a felső népiskolában a fiúk számára 3, a leány-gyermekek számára 2 év.

62. § A felvétetni akaró növendéknek vagy (bélyegmentes) bizonyítványt kell felmutatnia arról, hogy a 6 osztályu népiskolai tanfolyamot nyilvános iskolában törvény szerint elvégezte, vagy pedig felvételi vizsgát kell letennie a felsőbb népiskola alapjául szükséges ismeretekből.

63. § A tanítási nyelvre és a vallás tanítására, ugyszintén az egy tanító vezérlete alatti gyermekek létszámára nézve, valamint a szünidőket illetőleg, a fennebbi (34., 54., 57., 58.) §-ok érvényesek itt is.

A fiú- és leány-gyermekek ezen iskolákban minden esetben elkülönítve taníttassanak.

64. § *Tantárgyak:*

a) Fiúk számára:

- a) hit és erkölcsstan;*
- b) szépirás és rajz;*
- c) anyanyelv;*
- d) a mely iskolában a tanítási nyelv nem a magyar, ott a magyar nyelv;*
- e) számtan és mértan, alkalmazási gyakorlatokkal;*
- f) természettan és természetrajz, különös tekintettel a földmivelésre és iparra;*
- g) földrajz és történet (átalános és hazai);*
- h) mezei gazdaságtan alapvonalai;*
- i) hazai alkotmánytan;*
- k) egyszerű könyvvitel;*
- l) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra;*
- m) ének;*

b) Leányok számára:

- a) a hit- és erkölcsstan;*
- b) szépirás és rajz;*
- c) számtan;*
- d) anyanyelv;*
- e) a mely iskolában a tanítási nyelv nem a magyar, ott a magyar nyelv;*
- f) földrajz és történet;*
- g) természettan és természetrajz, (különös tekintettel a kertészetre és női foglalkozásra);*
- h) ének;*
- i) női kézi munkák.*

65. § Egy felsőbb népiskolában legkevesebb két rendes és egy segédtanító működik.

66. § Tanórája egy-egy osztálynak hetenkint legalább 18 és legfőlebb 24 óra lehet, a hittani órákkal együtt.

Egy tanító hetenkint 30 óránál többet nem köteles tanítani.

C) Polgári iskolák

67. § Nagyobb községek, melyeknek anyagi ereje engedi, kötelesek felső népiskola helyett polgári iskolákat állítani és tartani fenn, a község lakosai számára felekezeti különbség nélkül.

68. § Polgári iskolákban a tanfolyam fiuk számára 6 év, leánygyermek számára 4 év.

69. § Azon növendéknek, a ki polgári iskolába kíván fölvetetni, bizonyítványt kell fölmutatnia arról, hogy a népiskola első négy évi folyamát elvégezte, vagy felvételi vizsgát kell letennie, a polgári iskolába léphetésre megkivánt ismeretekből.

70. § Egy tanító 50 növendéknél többet rendszeren nem taníthat, rendkívüli esetekben az illető iskolai felsőség adhat reá engedélyt.

71. § A fiu és leány növendékek a polgári iskolákban teljesen elkülönítendőek.

72. § A polgári iskolában, a községek anyagi erejéhez és a tanfolyamok számához (79. §) képest négy-hat, de legalább három rendes és egy segéd tanárnak kell lennie.

73. § A polgári iskola egy-egy osztálya növendékeinek tanórája hetenkint legalább 24, legfeljebb 26 lehet, bele értve a hit- és erkölcsant is.

74. § A polgári iskola tantárgyai.

- a) hit- és erkölcsant;
- b) anyanyelvi irálytan és irodalom;
- c) a hol a tanítási nyelv nem magyar, ott a magyar nyelv;
- d) a hol a tanítási nyelv a magyar, ott a harmadik évfolyamon kezdve, a német nyelv;
- e) számvetés, kiterjesztve a polgári politikai számvetésig;
- f) mértan - hazai és egyetemes;
- g) földrajz - hazai és egyetemes;
- h) történelem - hazai és egyetemes;
- i) természetrajz - tekintettel az iparra, kereskedésre és gazdaságra;
- k) természettan - tekintettel az iparra, kereskedésre és gazdaságra;
- l) vegytan - tekintettel az iparra, kereskedésre és gazdaságra;
- m) mezei gazdaság vagy ipartan, tekintettel a község és vidéke szükségére;
- n) statisztika;
- o) köz, magán és váltójog alapvonalai;
- p) könyvvitel;
- q) rajz, a mértannal összhangzatba véve, és szépírás;
- r) ének;
- s) test- és fegyvergyakorlat.

Rendkívüli tantárgyak, a mint a község ereje engedi, és rendkívüli órákban, a latin, francia s a t. nyelvek és zene.

75. § A tanítási nyelvre és a vallás tanítására nézve a polgári iskolákban a jelen törvény 57. 58. szakaszainak szabályai érvényesek.

76. § A 74. szakaszban elsorolt tantárgyakra nézve, a fiúgyermek számára alkotott polgári iskolákban, a tanterv úgy állapítandó meg, hogy a polgári iskola első négy évi folyama alatt, habár kimerítőbben, ugyanazon tantárgyak tanittassanak, a melyek a közép tanoda (real gymnasium) négy alsó osztályában tanittatnak, a latin nyelv kivételével. A többi tantárgy a tanfolyam első négy évében legfőlebb megkezdethetik, s főleg a polgári iskola két utolsó évi folyamában adandó elő.

77. § A polgári iskola tanterve, tekintettel a megelőző két szakasz rendeleteire, időnkint a közoktatási minster által állapittatik meg.

78. § A közoktatási minster állapítja meg azt is, hogy a leányok számára alkotott polgári iskolákban a fennebb elsorolt tantárgyak közül melyek hagyassanak el, s minő más tantárgyak vétessenek föl azok helyett.

79. § Minden község legelőbb is azon kötelességének tartozik eleget tenni, hogy azon népoktatási tanintézeteket létesitse lehető legtökéletesebben, melyeket ezen törvény értelmében felállítani köteles; ha azonban ezen kötelezettségének eleget tett, jogában áll a felsőbb népoktatási tanintézeteket, akár egészben felállítani, akár pedig azoknak csak egy vagy két évi folyamát hozni létre.

VI. FEJEZET

Az állam által állított népoktatási tanintézetek

80. § Azon népoktatási tanintézeteken kívül, melyeket a törvény értelmében a községek kötelesek fentartani, a közoktatási minsternek jogában és tisztében áll, bárhol, ha szükségesnek látja, tisztán államköltségen, a helyi körülmények által igényelt népoktatási tanintézeteket állítani, melyek a 23-78. §-ban megszabott módon szervezendők s a tankerületi iskolai tanács és tanfelügyelő hatósága alatt állanak.

VII. FEJEZET

A tanítóképezdek

a) Tanítóképezdek:

81. § Az állam az ország különböző vidékein 20 tanítóképezdet állít fel.

82. § A képezdeknek egy gyakorló iskolával kell összekötni, melyben a növendék-tanítók gyakorlatilag képezthetnek.

83. § A tanintézetekhez legalább 2 holdnyi kertnek kell csatoltni, hogy a növendékek a földmivelésben, a gyümölcs- és szőlőtermesztésben, gyakorlati oktatást is nyerjenek.

84. § A tanári személyzet egy igazgató tanárból, legalább két rendes s egy segédtanárból és a gyakorló iskolában működő egy tanítóból áll.

85. § A rendes tanárok fizetése 1000 frt és 100 frt szállásbér. Ezen felül az igazgató tanár az igazgatói teendőikért 200 frt tiszteletdíjat kap.

A segéd tanár fizetése 450 frt, az iskola épületében lakás fűtéssel és a köztartás asztalánál szabad étkezés. A gyakorlati iskola tanítójának fizetése lakáson kívül 700 frt.

86. § A tanítóképezdebe olyan ép testű növendékek vétetnek fel, kik a 15-ik évet már meghaladták, s az anyanyelv, számvetés és földrajz ismeretében s a történelemben legalább annyi jártassággal bírnak, a mennyit a gymnasium, reál-, vagy polgári iskola 4 első osztályában a tanítanak. A belépni kívánó növendék erről vagy nyilvános iskolai (bélyegmentes) bizonyítványát köteles előmutatni, vagy felvételi vizsgának kell magát alávetnie.

87. § A képezdei tanfolyam 3 év.

88. § Kötelezett tantárgyak:

a) Hit és erkölcsstan;

b) Neveléstan;

c) Oktatási módszertan;

d) Földrajz - általános és hazai;

e) Történet - általános és hazai;

f) Anyanyelv;

g) Magyar nyelv;

h) Német nyelv;

i) Természettudományok és azoknak a földmivelésre és iparra való alkalmazása;

k) Gazdaságtan, gazdasági és kertészeti gyakorlatokkal;

l) Hazai alkotmánytan;

m) Mennyiségtan és mértan;

n) Ének és zene (különösen hegedű és zongora);

o) Szépirás és rajz;

p) Testgyakorlat tanítása;

q) A gyakorló iskolában a tanítás gyakorlása.

89. § A közoktatási miniszter által időnkint kiadandó tantervben határoztatik meg, hogy a tantárgyak közül mindegyik osztályban melyik s minő terjedelemben tanítatik.

90. § E képezdek hitfelekezeti különbség nélkül állami intézetek levén, a növendékek vallásos oktatása az illető hitfelekezetek tiszte. A hit- és erkölcsstan ezen külön tanítóinak tiszteletdíját az állam fizeti.

91. § A tanítóképezde épületei a tanításhoz és a növendékek élelmezéséhez megkívántató helyiségeket foglalják magukban.

92. § Mindegyik képezdeben köztartás állittatik, melyben mérsékelt díjért minden növendék teljes élelmi ellátást nyer.

A köztartási díjat évenként a képezde igazgató tanácsa határozza meg.

A köztartáshoz szükséges fát és cselédséget az intézet fizeti.

Egyébiránt a köztartásban való részvétel a tanuló tetszésére hagyatik.

93. § Mindegyik képezdeben több szegény, szorgalmas, jó magaviseletű tanuló helyett a köztartásra az intézet fizeti be a kellő díjat.

Szegény, szorgalmas és jó magaviseletű növendékek közül többen ösztöndíjban is részesíttetnek.

94. § Az élelmezés és ösztöndíjbeli jótéteményeket az igazgató tanács osztja ki, a hozzá benyújtott bizonyítványok és a tanári kar ajánlata alapján.

E jótétemények egyenlő jó magaviselet és szorgalom mellett szegény tanítók gyermekeinek adandók s a felekezeti iskolák tanítóinak gyermekeire is kiterjesztetnek.

95. § Az intézet épületében a rendet az igazgató tartja fenn, és a tisztaságra felügyel.

96. § Minden képezde egy lehetőleg szakmunkákból álló s a tanulók által is szabadon használható könyvtárral látandó el.

A könyvtár gyarapítására évenként bizonyos összeg fordítottatik.

97. § Fegyelmi ügyekben s a tanulók személyes viszonyában első fokon a tanári karból álló tanári szék intézkedik.

98. § A tanári szék fölött az igazgató tanács áll. Ezt az illető tanfelügyelőnek elnöklete alatt az igazgató tanár és a közoktatási minister által kinevezett öt tag képezi.

99. § Az igazgató tanács a közoktatási minister utasításai szerint vezeti a képezde anyagi és szellemi ügyeit, felügyel a tanári kar működésére s ítél a tanári székben hozott felebbezett ügyekben.

Az igazgató tanács ítéletei ellen is azonban fontosabb ügyekben a közoktatásügyi ministeriumhoz folyamodhatnak a felek.

100. § Az igazgató tanács tagjai az elnökön s az igazgató tanáron kívül összejövetelök alkalmával netaláni utiköltségek megtérítését s napi díjakat kapnak az intézet pénztárából.

101. § Évenként egyszer a tankerületi felügyelő és az igazgató tanács tagjainak jelenlétében nyilvános vizsgák tartatnak.

102. § A tanfolyam bevégezése után egy évre, de legfőlebb két év eltelte alatt, a mely időt gyakorlati tanítással töltheti a tanuló, köteles minden növendék a képezdei összes tantárgyakból, írásbeli dolgozatokból és különösen a tanítás gyakorlásából vizsgát állani ki, és csak e feltétel sikeres teljesítése után nyerhet tanítói oklevelet.

103. § A kik felső népiskolai és polgári iskolai tanítói állomásra akarják magukat képesíteni, azoknak a 102. §-ban megállapított vizsgán kívül a felső népiskola vagy polgári iskola tantárgyaiból és azoknak tanítási módszeréből, a kormány által arra rendelt hatóság előtt, még egy szigorlatot kell kiállaniok.

104. § A kik a 102. és 103. §-ban meghatározott vizsgákon kétszer visszavettetnek, többé vizsgára nem bocsáttatnak.

105. § Magán tanítóképezdéket csak oly egyének állithatnak, a kik elemi vagy felsőbb népiskolát avagy polgári iskolát tartanak fenn, a melyekben a tanítóknak képezendő egyének gyakorlati kiképzést is nyerhetnek. Az ily magán képezdek növendékei azonban valamely nyilvános tanítóképező intézetben kötelesek letenni azon elméleti és gyakorlati vizsgákat, a melyeknek a nyilvános tanítóképező intézetek növendékei e törvény szerint alávetvék.

b) Tanítónők képezdek:

106. § Az állam az ország különböző vidékein tanítónőket képező intézeteket is állit föl, a melyekben különösen a felső nép- és polgári iskolákban levő leányosztályok számára tanítónők képeztessenek.

107. § A tanítónőket képező intézetekben egy benlakó tanítónő felügyelete alatt a növendékek is mindnyájan benlaknak és közösen étkeznek.

Az igazgató tanács csak kivételesen engedheti meg a különlakást.

108. § Felvétetnek a 14-dik évöket betöltött oly leányok, kik a felső népiskolai tanfolyamot egészen bevégezték.

Mindenik növendék a felső népiskola tantárgyaiból szigorú felvételi vizsgát tartozik kiállani.

109. § A tanfolyam 3 év.

110. § A tanítónőket képező intézetben férfi tanárokon kívül, női tanulmányokra, kellő számu és képzettségű tanítónők is alkalmazandók.

111. § A tanítónőket képező intézetek kötelees tantárgyai:

- a) hit- és erkölcsstan;
- b) szépirás és rajz;
- c) anyanyelv és helyesírástan;
- d) magyar nyelv;
- e) német nyelv;
- f) földrajz és történet;
- g) neveléstan;
- h) számtan;
- i) természettan és természetrajz, (különös tekintettel a kertészetre és a női foglalkozásra, p. o. a főzésre);
- k) ének;
- l) gazdasszonyosság és háztartás szabályai;
- m) női munkák;
- n) a tanítás gyakorlása a gyakorló iskola leányosztályában.

112. § Egy-egy intézetbe felvehető növendékek számát a kormány határozza meg.

113. § Tandíj nincs. A benlakók szállást, mosást ingyen, élelmet pedig mérsékelt árért nyernek.

Több szegény és kitűnő szorgalmu leányért az intézet fizeti meg a köztartási díjat. Ezek számát, az igazgató tanács felterjesztésére, a közoktatási minister határozza meg.

114. § Az évi vizsgákon felül az egész tanfolyamot bevégzett növendékek összes tanulmányaikból szigoru vizsgát tartoznak kiállani, s csak ugy nyerhetnek oklevelet.

Aki e vizsgán kétszer visszavetetik, többé nem bocsáttatik vizsgára.

115. § A növendékek fölött fegyelmi ügyekben a képezdei igazgató tanár és a rendes tanítónők ítélnek első fokon, másod fokon az igazgató tanács.

Egyébiránt a tanítónők képezde a tanítók képezdével ugyanazon hatóság alatt áll.

VIII. FEJEZET

A népiskolai hatóságok

116. § Mindennemű községi népoktatási intézet közvetlenül a község hatósága alatt áll. A község e hatóságát az általa választott iskolai szék által gyakorolja.

117. § E végből minden községben legalább 9 tagból álló iskolai szék alakittatik, melynek tagjait a kebelbeli lakosok közül, lehetőleg az oktatásügyhöz értő egyénekből, képviselő testülettel bíró községekben és városokban a képviselő testület, egyéb községekben a községi lakosok közgyűlése választja. A választott tagokon kívül a helybeli lelkészek és a községi népiskola tanítója, vagy a hol több tanító van, a tanítói testület választott képviselője is tanácskozási és szavazati joggal bíró tagjai az iskolai széknek.

118. § A községi iskolai szék három évre választatik. Tagjai azonban mindannyiszor újra választathatnak.

119. § Ha az illető község az iskolai szék megválasztását a három év letelte után két hétnél tovább halogatná, az iskolai szék tagjait a község tagjaiból a tankerületi iskolai tanács nevezi ki.

A kinevezés azonban csak egy évre érvényes; ez idő elmultával csak az esetben ujtitandó meg, ha a község választási jogával ekkor sem élne két hét alatt.

120. § Választások érvényességére az iskolai szék tagjai két harmadának, más érvényes határozat hozására általános többségének jelenléte szükséges.

121. § Az iskolai szék a tanító a 136. § szerint választja; hetenkint egy-egy tagja által meglátogatattja a helybeli iskolákat; a tandíjt illetőleg határoz; őrködik, hogy a gyermekek rendesen járjanak az iskolába; a mulasztók gondviselőit meginti, s szükség esetén megbüntetésöket szorgalmazza a bíróságnál; szigoruan felügyel a tanításra s az iskolai törvények pontos végrehajtására; felügyel az iskolai alap kezelésére s a községi előljárással egyetértőleg gondoskodik annak gyarapításáról; rendelkezik az iskolai épületek kellő javításáról, az iskoláknak taneszközökkel való ellátásáról; továbbá a tanító és a tanulók szülői s gondviselői között fenforgó panaszokban és minden nevezetesebb fegyelmi kérdésekben első foku bíróságot képez; az évi vizsgákon jelen van; a gondnoktól számot kér; s eljárásáról évenként, sürgős és fontosabb esetekben gyakrabban is, jelentést tesz a községnek. A község előljárói e jelentéseket a megyei vagy városi tankerületi iskolai tanácshoz minden alkalommal fölterjesztik.

122. § A községi iskolai szék választ az iskolák száma szerint egy vagy több gondnokot, ki az iskola vagyonát kezeli, az iskolai szék utasítása szerint, az épületeket javíttatja, s a hivatalnokok fizetését kiszolgáltatja, s évenként az iskolai szék elé részletes és okmányokkal igazolt számadást terjeszt.

E számadások, miután az iskolai szék által megvizsgáltattak, felülvizsgálat végett a községhez, s onnan a tankerületi iskolai tanácshoz tétetnek át.

123. § Az egész ország vármegyék szerint azoknak megfelelő számú tankerületekre osztatik fel.

A királyi városok közül csupán Buda-Pest együtt képez külön tankerületet.

124. § A tankerületbeli összes községi népoktatási intézetek ügyeit az oktatásügyi minister által kinevezett tanfelügyelő és az elnöklete alatt álló iskolai tanács kezeli, a hitfelekezeti iskolák felett pedig a tanfelügyelő közbejöttével gyakorolatik a főfelügyelet.

Egy tanfelügyelő több tankerületben is működhetik, ha területeiken összesen 300-nál több község nincsen.

Ha teendőinek halmozottsága igényli, a kormány másod felügyelőt vagy segédet nevezhet mellé.

125. § A tankerületi iskolatanács következőleg alakul:

1. minden vallásfelekezet, melynek a vármegye területén egyházközségei vannak, választ saját kebeléből egy-egy tagot;

2. a tanmegye területén levő összes községi nyilvános tanítók maguk közül négy tagot választanak;

3. a többi tagokat a vármegyei bizottság választja saját kebeléből, ezek száma legalább 14, legfőlebb 34;

4. a mely megyében királyi városok vannak, a 3-dik pontban meghatározott tagoknak egy részét ők választják azon arányban, melyben lakosságuk létszáma a vármegye összes lakosságának létszámához van.

126. § A tankerületi iskolai tanács öt évre választatik. Tagjai azonban az öt év elteltével újra megválaszthatók.

127. § Buda-Pest, mely e törvény szerint külön tankerületet képez, városrészenként több iskolai községre osztatik, ugyanannyi iskolai székekkel.

Ez iskolai székek a városrészek városi választói által 3 évre választatnak. Tagjaik azonban újra választhatók.

Ez iskolai székek teendői ugyanazok, a melyek a 121. §-ban elsorolvák, a tanítók választásán és az iskolai vagyon kezelésére való felügyeleten kívül, a mely teendők Buda-Pesten a városi iskolai tanácsot és a városi képviselő-testületet illetik.

A buda-pesti (tankerületi) iskolai tanács a képviselő-testület által és ugyanannyi évre választatik, mint a képviselő-testület. Tagjai azonban újra választhatók.

A városi iskolai székek, hivataluknál fogva, tanácskozási és szavazati joggal bíró tagjai a helybeli lelkészek, felekezeti különbség nélkül, s a községi tanítói testület két képviselője.

128. § A tankerületi felügyelő:

1. a tankerület területén levő összes, úgy községi, mint felekezeti és magán alsóbb és felsőbb népoktatási tankerületeket évenként legalább egyszer meglátogatja, s a törvénynek azokban való pontos végrehajtására szigorúan felügyel;

2. a községi és állami tanodákban a közoktatási minister utasítása szerint intézkedik, annak tanügyi rendeleteit a tanügyi kerület területén levő községi magán és társulati iskolákban végrehajtja, s a kormánynak mind azokról, mind a felekezeti iskolákról évenként részletes jelentést nyújt be;

3. a tankerületi népiskolai tanácsnak és netalán egyéb tanodák (p. o. tanítóképezdek) igazgató tanácsának elnöke.

129. § A felügyelők és segédek rendes fizetést huznak.

130. § Az iskolai tanács:

1. a községi iskolai szék által megvizsgált számadásokat felülvizsgálja;

2. a községi iskolát illetőleg a szülőknek a tanítókkal ügyekben és mindennemű népiskolai fegyelmi ügyekben másodfoku bíróság;

3. a községi iskolai széknek a tanító, vagy a tanítónak az iskolai szék elleni panaszában ítél (innét egyenesen a közoktatási ministeriumhoz folyamodhatnak a felek) s általában ítéletet mond az iskolai széknek eljárás felett;

4. tanácskozik a tanügyi kerület tanügyi viszonyairól, s a mi hiányokon maga nem segíthet, azokról jelentést s illetőleg javaslatot intéz a megyéhez vagy városi képviselő testülethez, a mely a közoktatási ministerhez tesz felterjesztést.

131. § Az iskolai tanács minden negyed évben összeül, s ez alkalomra tagjai utiköltséget és napidíjt huznak.

132. § Az iskolai tanács működéséről s a tankerületben a tanügy állásáról évenként jelentést teszen a megyei bizottság vagy városi képviselő-testület elé.

Ez évi jelentés az illető bizottság vagy képviselő testület által mindenkor felterjesztetik a közoktatási ministerhez.

IX. FEJEZET

A tanítókról

133. § Tanítói hivatalra ezentúl csak oly egyének képesítettek, a kik valamely nyilvános képezdében az egész tanfolyamot bevégezték, s a kötelezett vizsgákat letevén (bélyegmentes) tanítói oklevelet nyertek; vagy ha nem végeztek is nyilvános képezdei tanfolyamot, mind az elméleti, mind a gyakorlati vizsgát nyilvános képezdében sikerrel kiállották.

Azon nem okleveles tanítók, a kik a jelen törvény kihirdetésekor már hivatalban voltak, állomásaikon meghagyatnak ugyan, de kötelességök az iskolákat vizsgáló főhatóság előtt tanításbeli jártaságukat és ügyességöket igazolni. A kik ezt igazolni nem tudják, a nyári szünnapok alatt a legközelebbi képezdében póttanulásra köteleztethetnek.

134. § Tanítói vizsgát egyes szaktudományokból és azok tanítási módszeréből is lehet tenni. Az ekkép nyert tanítói oklevél azonban csak azon tantárgyak tanítására képesít, a melyek abban ki vannak jelölve.

135. § Polgári iskolákba kivételesen oly szakférfiak is meghivathatnak szaktanítóknak, a kik tanítói oklevéllel nem bírnak ugyan, de egyes tudományok több évi folytonos mivelése által, az irodalom terén, magukat kitüntették.

136. § Tanítókat a tankerületi iskolai tanács küldöttének elnöklete és vezetése alatt a községi iskolai szék választ szavazás által.

A választás eredménye az illető iskolatanácsnak jóváhagyás végett bejelentendő.

137. § Segédtanítóknak nem csak okleveles tanítók, hanem képezdei tanfolyamot végzett ifjak is meghivathatnak. A meghívás joga szintén az iskolai széket illeti.

Ha a község a szükségessé vált segédtanítói hivatalt betölteni elmulasztaná, vagy e hivatal betöltését halogatná: a tankerületi iskolai főfelügyelő nevezhet ki segédtanítót, kinevezéséről a megyei iskolatanácsnak jelentést tevén.

138. § A tanítók élethosszig választatnak, és hivatalukból csupán súlyos hanyagság, erkölcsi kihágás, vagy polgári bűntény miatt mozdíthatók el, a tankerületi iskolatanács ítélete folytán.

Ily ítéletek azonban megerősítés végett a közoktatási minister elé terjesztendők.

139. § A megürült tanítói állomások legfőlebb fél év alatt betöltendők. Ezen idő alatt az iskolában segédtanító alkalmazandó.

140. § A tanító halála esetén özvegye és árvái a halálozás napjától számítandó fél évig az egész fizetést és lakást élvezik.

141. § A tanító országos, vármegyei, városi, községi és egyházi képviselő, valamint esküdtszéki tag is lehet ugyan, de semminemű hivatalt a tanítóság mellett nem viselhet.

Olyan teendőket azonban, melyek helyben és a tanórákon kívül véghezvihetők, az iskolai felelőség előleges engedelmével elvállalhat.

A felekezeti iskolatanítók az isteni tiszteleten és temetéseken segédkezhetnek.

142. § A tanító fizetését a helyi viszonyok szerint az iskolai szék állapítja meg, a tankerületi iskolatanács jóváhagyásával.

Azonban tisztas lakáson és legalább egy negyed holdnyi kerten kívül is, a fizetés nem lehet kevesebb, mint:

- a) az elemi népiskolai rendes tanítóé 300 frt. o. é.;
- b) elemi népiskolai segédtanítóé 200 frt. o. é.;
- c) felső népiskolai tanítóé 550 frt. o. é.;
- d) felső népiskolai segédtanítóé 250 frt. o. é.;
- e) polgári iskolai tanítóé nagyobb városokban 800 frt. o. é., kisebb helyeken 700 frt. o. é.;
- f) polgári iskolai segédtanítóé nagyobb városokban 400 frt. o. é., kisebb helyeken 350 frt. o. é.

143. § Ott, a hol eddig szokásban volt, vagy a hol a helyi viszonyokhoz mérve czélszerűnek mutatkozik, ama fizetések aránylagos része terményekben, ezek árának 10 évi átlagát számítva, állapíttatik meg, mely terményeket az illető községek előljárói szedik be és szolgáltatják ki.

E termények mennyisége egyszer meghatározatván, alább nem szállíthatatik.

144. § A hol a tanítók jelenleg a 142-ik §-ban kitett összegeknél nagyobb fizetést huznak: ott annak élvezetében ezentul is meghagyandók.

145. § A rendes tanítók évi fizetésének 2 százalékát a község évenként visszatartja a segélyezési pénztár számára, s azt a megyei iskolatanácsnak beszolgáltatja.

Az ekkép minden tankerületben begyűlt pénzt összesítve az oktatásügyi minister kezeli, róla évenként lehetőleg részletes nyílt számadást tevén közzé.

E pénztárból az öregség vagy betegség miatt végleg munkaképtelenné vált s így állomásaikon nem maradható tanítók, a munkaképtelenné vált tanítónők, valamint az elhalt tanítók özvegyei (mig férjhez nem mennek) és árvái (16 éves korukig) segélyeztetnek, különös tekintettel a segélyezendő tanító vagy özvegye számosabb tagokból álló s szükségben szenvedő családjára.

146. § Elhalt tanítók szegény árváinak neveltetésére az állam pénztárából is adatik segély, és pedig oly módon:

1. hogy az évenként megszavazott összeg legalább 100 gyermek között osztatik fel;
2. a gyermekek bármely helyen és bárminő tanintézetben tanulhatnak;
3. csak 16 éves korukig huzzák az árvák az állami segélyt.

147. § A községi nép- és polgári iskolai tanítók kötelesek minden tankerületben tanítói testületté alakulni.

A tankerületi tanítói testület annyi körre oszlik fel, a hány járása van a megyének.

A járási körök, a községek segélyezésével, kötelesek évenként kétszer, az egész testület pedig évenként egyszer tanítói értekezletre egybegyűlni.

A tanítói értekezletek szabályozására a közoktatási minister rendeletet bocsát ki.

148. § E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi minister bizatik meg, ki a közoktatás ügyéről évenként jelentést tesz az országgyűlésnek.

TARTALOMJEGYZÉK

1868. évi XXXVIII. törvénycikk	1
a népiskolai közoktatás tárgyában	1
I. FEJEZET	1
A tanítás kötelezettsége és szabadsága	1
II. FEJEZET	1
A népoktatási tanintézetek köre és állithatása	1
III. FEJEZET	2
A hitfelekezetek által felállított népoktatási tanintézetek	2
IV. FEJEZET	3
A magánosok és társulatok által felállított népoktatási tanintézetek	3
V. FEJEZET	3
A községi népoktatási tanintézetek	3
A) Elemi népiskolák	5
B) Felsőbb népiskola	6
C) Polgári iskolák	7
VI. FEJEZET	8
Az állam által állított népoktatási tanintézetek	8
VII. FEJEZET	8
A tanítóképezdék	9
VIII. FEJEZET	11
A népiskolai hatóságok	11
IX. FEJEZET	13
A tanítókról	13